

MEDLEMSSKRIFT NR. 15

*Selskapet for
Grimstad Bys Vel.*

GRIMSTAD
K. NERSTENS AKSIDENSTRYKKERI
1935

MEDLEMSSKRIFT NR. 15

*Selskapet for
Grimstad Bys Vel.*

GRIMSTAD
K. NERSTENS AKSIDENSTRYKKERI
1935

Redigert av *H. Terland.*

D. Selskapets alm. fond.

Beholdning fra forr. år	kr. 690,72	Utbetalte bidrag:	
Medlemskontingent	„ 48,00	a. Til dekning av eiendomskjøpene	
Innbetalte legatrenter:			kr. 1000,00
a. Legat for Selskapet for Grimstad Bys Vel	kr. 788,81	b. Grimstad komm. Treplantningskomité	„ 2373,72
b. Grimstad Øl- og Vinsamlags Legat	„ 493,97	c. Bidrag til arbeidsfondet	„ 200,00
c. Føreids Legat	„ 2290,94		kr. 3573,72
		Karttegning og kartkopier	„ 119,20
Bidrag til fondet	„ 3573,72	Rydningsarbeide og vakt-hold	„ 137,00
Renter i Grimstads Sparebank	„ 21,03	Diverse: Annonser, porto etc.	„ 61,59
		Beholdning: Innestående i Grimstads Sparebank	„ 641,96
			kr. 4533,47
	kr. 4533,47		kr. 4533,47

E. Skjærgårdseiendommene, Vestre Varden og Binabben.

(Heri inngått M. Fuhrs Legat, Naturparkfondet, Tannes Gave og Kr. Helmers gaver).

Beholdning fra forr. år :		Avdrag på bankgjelden	kr. 1000,00
a. Skjærgårdseiendommene	kr. 7000,00	Diskonto	„ 144,70
b. Vestre Varden . .	„ 5500,00	Kommuneskatt til Fjære	„ 60,30
c. Binabbområdet	„ 6475,00	Gårdsskatt	„ 6,00
d. Innestående i Grimstads Sparebank	„ 584,74	Beholdning:	
	kr. 19559,74	a. Skjærgårdseiendommene	kr. 7000,00
Lån i Grimstads Sparebank	„ 4500,00	b. Vestre Varden . .	„ 5500,00
Norsk Sprængstofindustri grunnleie	„ 60,00	c. Binabbområdet . .	„ 6475,00
Bankrenter i 1934	„ 14,94	d. Innestående i Grimstads Sparebank	„ 448,68
			„ 19423,68
		Lån i Grimstads Sparebank	„ 3500,00
	kr. 24134,68		kr. 24134,68

jord, og langs Voss' gate blev lagt steinrenne av kommunen. Ved grensen av naboens eiendom skal legges vei og en trapp op til Arendalsveien.

Lindetrærne på Lillesandsveien og Oplandsveien er stammet op og allétrærne i byen er blitt beskåret. Der er tatt bort noen bjerketrær og plantet inn en del nye lindetrær på Arendalsveien. Benkene er malt og eftersett.

I vinter blev foretatt utstikning og påbegynt oparbeidelse av vei til Binabben. Opgangen blir ved frk. Sinda Nilsens hus på Arendalsveien. Arbeidet vil bli fortsatt utover vinteren.

Treplantningskomiteens arbeide er omfattet med stor interesse blandt byens folk. Der er heller ikke iår blit ødelagt noe av betydning i anleggene.

Grimstad 20. mars 1935.

Th. O. Tønnevold. R. Aalvik. K. Dyvik.

Arbeidsprogram for 1935.

1. Tilkjøre jord og tilså plenen på sydsiden av Kirkeheia, som blev opspadd i høst, og plante buskfuru langs eike-trappen.
2. Påfyller jord og plante busker langs veien ved Jørgen Tellefsens hage.
3. Plante buskgrupper i triangelen ovenfor slangehuset og nedenfor ligusterhekkene på salutt-plassen.
4. Tilså plenen ved fru Stads hus og legges vei og trapp op til Arendalsveien.
5. Plante inn en del stedsegrønne vekster og forskjellige busker i steinbedene.
6. Legges heller på sitteplassen mellom steinbedene.
7. Plante skyggetålende busker på muren ved Salgslaget for å dekke kloakken som kommer ut.
8. Steinsette rennene på Kirkeheia med rund stein for at ikke grusen skal renne bort.
9. Opsette en lav trebalustrade på østsiden av salutt-plassen.
10. Plante lindeallé langs Markveien.
11. Tilkjøre jord og planere plassen utenfor Sorenskriver-kontoret.
12. Fortsette med oparbeidelse av vei til Binabben.

13. Beskjære og stamme op allétrærne.
14. Spa op plenen og istandsette den gamle vei som ligger på sydsiden av Jacob Tellefsens hus på Arendalsveien.
15. Omlægge anlegget på Munchs plass.
16. Anskaffe en del nye benker og papirkurver til anleggene.
17. Fortsette med å omlægge gamle gressplener på Kirkeheia.
18. Vedlikeholde de gamle og nye anlegg.
19. Oprydning på Vestre Varden.

Grimstad 20. mars 1935.

Th. O. Tønnevold. R. Aalvik. K. Dyvik.

Ibsenhuset og Grimstad Bymuseum.

Årsberetning for 1934.

Åpningstiden har vært som i tidligere år: 3 timer daglig i månedene juni—september. Forøvrig er der adgang når-somhelst ved henvendelse til pedellen.

Besøket har beløpet sig til 1520 personer; derav var 123 elever fra flere utenbys folkeskoler. Dessuten har det vært ca. 375 tyske, engelske og franske selskapsreisende.

Begge museer har fått adskillige gaver. Ibsensamlingene har således fått 2 små fint utførte akvareller av Ibsen. De har tilhørt hans venn Ole Schulerud, og er skjenket av lektor Sigurd Høst, som på mødrene side tilhører familien Schulerud. Lektor Høst, som opholdt sig en tid i Grimstad sist sommer, har dessuten forært Ibsenmuseet sin bok „Ibsens diktning og Ibsen selv“, likesom han har fått Aschehaugs forlag til å forære museet Kohts „Henrik Ibsen I og II“.

Frøken Laura Rejersen, Grimstad, har forært Ibsenmuseet en liten brikke, brodert av Ibsens sønnedatter Irene „til at lægge Bedstefars briller paa“. Frøken Rejersen hadde fått den av en venninne (fru Ambjørnsen) i Oslo som hadde forbindelse med statsminister Ibsens.

Bymuseet har av fru Louise Tryde, født Pharo, mottatt en hel del gjenstander som har tilhørt hennes foreldre, tanter

og farfar. Frøken Elisabeth Staff-Gundersen har gitt museet noen saker som har tilhørt hennes mormor Anine Staff, født Holst. Fra frøken Hanna Rasmussen Klingermoen er mottatt et serveringsbrett og et fotografi som har tilhørt hennes gamle herskap Charles Crawford. Ennvidere har enkefru Maja Bie skjenket museet en del religiøse bøker fra omkr. 1790.

Ved de voldsomme regnskyll ihøst viste det sig at det en natt av stormen var presset vann inn gjennom vinduene både i annen etasje og nede i apoteket, idet vindusinnfatningene var utette. Da der kun var et enkelt vindu i hvert rum i selve Ibsenhuset som var til å åpne, blev det besluttet at alle vinduene skulde gjøres slike for å kunne pusses utvendig og for luftvekslingens skyld; første etasje, særlig vaktstuen, har nemlig lidt adskillig av fuktighet.

Det viste sig nu at innsetningen av vinduene i 1918 for å bringe huset tilbake til dets gamle utseende, ikke har vært betryggende utført. Den søndre yttervegg i apotekrummet måtte også efterses, da der hadde vist sig rotter. Skuffediskene langs veggen blev derfor brukket løs, og også her viste sig et mangelfullt arbeide. I det lille laboratorium var også en del av veggen og gulvet bortrånnet.

Hele arbeidet blev nu grundig utført av byggmester M. Windvand. Tillike blev vinduene i Sjøfartsrummet mot Arendalsveien listet, da støv fra veien har trengt sig inn, og likeså blev enkelte andre forbedringer foretatt. De samlede utgifter blev kr. 249,50. Fullstendig maling av vinduene må utføres når været blir varmt til våren.

Museenes kapital utgjorde pr. ³¹/₁₂ kr. 20845,00, derav til nybygning kr. 18900,00. Fondet til innkjøp av Ibsenminner er kr. 3609,00.

I entréenger innkom ialt kr. 391,45, som deles likt mellem museenes hovedregnskap og Ibsenminnefondet. Salget av tollkasserer Dues bok og kort av interiørene innbragte kr. 34,65, tilfallende sistnevnte fond.

Kommunens bidrag utgjorde, likesom forrige år, kr. 300,00.

Grimstad 30. januar 1935.

H. Gundersen.

H. Terland.

Trettende årsmøte 29. april 1935.

Selskapets ordinære generalforsamling holdtes på Byting-salen mandag 29. april under ledelse av formannen, brukseier M. Fuhr. 15 medlemmer møtte.

Før forhandlingene begynte, holdt formannen en vakker minnetale over de livsvarige medlemmer som var avgått ved døden siden forrige årsmøte, frøken Marie Sivertsen, o.r.sakfører P. B. Einersen, sogneprest M. Lüdemann, Lillehammer, og frøken Laura Rejersen. De hadde alle vist de hadde vært glade i den by hvor de var født eller hadde fått sitt livs virke.

Selskapets årsberetning og regnskap for 1934 blev oplest og enstemmig godkjent.

Derefter oplestes årsberetningene fra Treplantningskomiteen og Ibsenhuset med Bymuseet.

Formannen rettet en hjertelig takk til Treplantningskomiteen og Ibsenhusets styre for deres interesserte og utmerkede arbeide, likeledes til selskapets sekretær.

Forskjellige spørsmål angående Treplantningskomiteens virkefelt og muligheter for å skaffe Selskapet inntekter ved tomtesalg blev inngående drøftet, likeledes behovet for å sikre almenheten en bade plass i byens nærhet.

Mot 2 stemmer blev vedtatt et forslag fra formannen om å bemyndige styret til å selge de tomter som styret fant det rimelig å avhende.

Følgende forslag av Th. O. Tønnevold blev enstemmig vedtatt: Generalforsamlingen bemyndiger styret til å innkjøpe en passende bade plass og opta det nødvendige lån til innkjøpet, og tilbakebetale beløpet som hittil praktisert for det gamle lån.

Styrets forslag til anvendelse av legatrentene blev vedtatt: Kr. 1000,00 til dekning av eiendomskjøpene, kr. 250,00 til arbeidsfondet og de resterende midler, ca. kr. 2300,00, til Treplantningskomiteen.

Dessuten blev efter ansøking av Turistforeningen kr. 50,00 bevilget av arbeidsfondet til dens propagandavirksomhet, dog uten præcedens for fremtiden.

Ved skriftlig valg gjenvalgtes M. Fuhr til formann med 9 stemmer, og til nytt medlem av styret efter avdøde P. B. Einersen blev valgt G. E. Gundersen med 9 st.

Av styret utgikk efter tur K. M. Bie, Halfdan Gundersen, Lars Gundersen og J. C. Jørgensen. De gjenvalgtes ved akklamasjon. Likeledes varamennene: H. Rosenkilde, R. Aalvik

og Karl Grefstad. Til revisorer valgtes Nic. Thomassen og Joh. Lehland.

I påfølgende styremøte gjenvalgtes H. Terland til næstformann, sekretær, kasserer og redaktør av medlemsskriftet.

Minner fra Grimstadårene.

1885—1895.

Av Elise Welhaven Gunnerson.

Det var min tanke at min artikkel til medlemsskriftet ifjor skulde være som en avskjedshilsen. Men når jeg i stille timer lar tankene gå tilbake, ser jeg så mange gamle venner som jeg gjerne vilde sende en hilsen, selv om de forlengst er gjemt under mulde. Med lukkede øine ser jeg dem best.

De år jeg gikk omkring i den lille by og hilste på hvert menneske jeg møtte, — kjente var vi jo alle — står så levende for mig at jeg ofte undres over at det er forbi for mange, lange år siden.

Men intet kan hindre tankens flukt, og den tok sig nu igjen en ekstra tur fra murgården den vanlige vei ned Nygaten. La mig nu se hvem jeg møtte på min vei.

Fra Vestregaten kommer Oline Brun med sitt blanke fiskespann. Nøklen til huset ligger vel forvart i den dype forkløommen. Selv er hun like blank som spannet. Gangen er litt trippende, hele Oline vugger sin trivlige kropp.

Hun vil herske, og har Vestregaten og hele Ruffen til sitt råderum. Stille og rolig vil hun ha det, ingen unger får ha sin lekeplass der. „Fred må han Jakob og jeg ha.“

Nu måtte hun på fiskebrygen før all koketorsken var solgt. „Spillevenes må han Jakob ha han i gryta“.

Oline var ikke et dusinmenneske. Hun hadde hodet på rette sted. Hyggelig å slå av en prat med henne; men man måtte være belaget på å få en skarpere kritikk enn just behagelig.

Så dreier jeg om hjørnet ved bedehuset. Der bor Mina Krømpe. En av de stillferdige kvinner. Ved vinduet sitter hun stadig ved sin symaskin. „Jeg liker å se folk, der er liv

i gaten, og det hender jo også at en kommer og prater litt med mig.“ Tiden må nyttes, skal dagen strekke til; ti Mina har kåpesøm for mange. Et lite titt inn til henne, og så videre nedover gaten.

Nei, vil man se, en ny liten butikk! Like ved Rolfsens hus. Der står „Andreas på båten“, liten og bred. „Er De begynt å handle?“ „Just åpna idag.“ Ikke si „Andreas på båten“, det navn han fikk da han drev handel fra sin jakt ved fiskebryggen. Nu er han Andreas Olsen, kjøbmann i Nygata. „Hvad har De å selge?“ „Alt mulig, alt mulig, fisk og sild, erter og gryn, smør og ost, tråd og knapp, ja, alt hvad huset trenger. Bare kom inn og handle, så får fruene prøve.“ „Har De lutefisk? men den må ligge skjelvende på fatet; gjør den ikke det, vil jeg ikke se den.“ „Før var det levende fisk, nu er han død, og fruene vil ha han skjelvende på fatet. Ja, bare kom.“ „Bare godt humør, så går det; men humør må der til. Jeg skal nok se innom og prøve lutefisken.“

Kommen ned i Storgaten må jeg se inn til min venn Jens Ph. Crawford. Også han var kjøbmann. Hans butikk rummet flere varer, og hans hode visstnok også flere ideer. Han målte lerret i metervis, han veiet kaffe i kilovis, han tappet olje i pottevis; men han så langt bort.

Hans hyller var fulle av varer; men selv var han ikke kommen på den rette hylle. Hvor mange er ikke det tilfellet med; men ikke mange bærer det så klart til syne. Han hadde litterære interesser og var byens skjønnånd. Noget av en kunstner var han. Han utførte sitt arbeide, var vennlig, spøkefull, men alltid med halvlukkede øine. Det var som drømte han, og drømmen var langt lysere enn virkeligheten.

I sitt private hjem kom han mere til sin rett. Der puslet han på kvinnevis. Satt han ved sin åklævæv, fremtryllet han skjønne mønstre og viste farvesans og smak. Gi ham et broderi, og ikke mange damer kunde opta konkurransen med ham. Hvor hans evner egentlig lå, hvorom han med de lukkede øine drømte, fikk vel ingen vite. Han var en Grimstadmann og hørte byen til med hjerte og hånd.

Derfra går veien nedover til dampskibsbryggen. Det er rutebåten som ventes. Den bringer alltid liv med sig. Det er hvad den stille byen trenger. Der er også liv, især unge damer, som alltid kan avse en liten halvtime til en bryggeprat.

Der er allerede dampskibsekspeditøren, hr. Anders Nielsen, på pletten. Det er sommer, det er varmt, og Nielsen er ikke av de slanke figurer. Hei nu, folk, alle på plass! trosser

og greier i orden! Hans tordenrøst høres langt opover gaten. Han har kommando over sine folk, ve den som ikke passer sitt! Anders Nielsen er kjent i den ruten langs kysten, ikke bare kjent, men også respektert. Men har båten vendt baugen fra land, er ekspeditøren den joviale hyggelige mann, som også kan slå av en liten prat med folk på bryggebenken. Der blir stille ved sjøen, og hver søker tilbake til sitt. For dagen er det slutt.

Før jeg går hjemover, vil jeg hilse på to av byens damer, som fortjener en takk for sitt strevsomme virke. Det er fru A. Boe Amundsen på Boddén og fru Clara Bie. Den første hadde vel mest omsorg for fattigpleien, og hun gav også mig anledning til å være en hjelpende hånd. Clara Bie hadde som sitt kjælebarn sjømannsmisjonen. Trofast stod hun ved sitt arbeide der. Sjøfolk visste ikke og forstod vel ikke heller hvor stort det arbeide var som hun i mange år ofret sig for. Også sammen med henne fikk jeg en liten arbeidsplass.

Så var det tid for mig å rusle hjemover. Da jeg nærmet mig murgården, ser jeg en hvitklædd skikkelse. Det var presten Barth til Fjære. Varmt var det, og han var ingen ungdom. Han var iført en temmelig lang støvfrakk — hvit var den —, en stor hvit panamahatt, og i hånden bar han en stor hvit opslått paraply. U, hu, det er varmt; men varmen er deilig!

„De ser ut som en liten Ole Lukkøie med paraplyen; ham kjenner alle små folk i byen. Men kom nu med mig hjem, jeg ser De er på vei til murgården. Kl. 2 kommer presten fra begravelse, og vi venter en gjest til middag. Kanskje også De kan ha lyst til å treffe ham. Der er noget usedvanlig ved ham. Jeg har ikke sett ham; men min mann forbereder mig på noget ualmindelig. Det er en emissær fra Østlandet. Han er krøpling i høi grad, må alltid kjøres, og op trapper må han bæres.“ „Det var jo meget besværlig,“ sa Barth.

Så kom vi frem, og der stod en vogn utenfor. Han er altså kommen, en time før tiden; men så kan vi få gjøre hans bekjentskap før presten kommer. Det var et vakkert hode på en elendig kropp.

Samtalen kom inn på hans reiser omkring i landet, og det besværet det måtte være ikke bare for ham selv, men også for de folk som han måtte ha til hjelp. Han talte da om det kall han hadde fra Gud. Jeg tillot mig å si at jeg ikke kunde tro Gud var så urimelig å kalle en som han hadde gitt et så lite passende legeme. Der er noget som heter: skomaker, bli

ved din lest. Da blev han vred. Han trodde jeg vilde fornærme ham, ti han var nettop skomaker av profesjon. Det visste jeg ikke; men både Barth og jeg hadde all vår vel-talenhet behov for å formilde ham.

Straks etter kom min mann, og vi gikk til bords. Men det var et besvær å få emissæren på krykker gjennom de to værelser han måtte passere. Jeg hørte ham ikke på bedehuset, det stod så urimelig for mig at en så „ubekvem materie“ skulde være utsett til emissærvirksomhet. Men kanskje jeg ikke forstod det bedre.

Før jeg slutter, vil jeg si noen ord om det å være prestefrue.

Presten har valgt sitt livsverk, han har dertil utdannet sig. Han vet at en prests gjerning er ansvarsfull og meget krevende. Hans hustru derimot er kommen, kan vi gjerne si, slumpende op i det. Hun har som de aller fleste hustruer nok med sitt hjem, sin mann og sine barn. Prestefrueplikter kommer som en ekstra tilgift. Har hun anlegg, sinn og evne til å leve som halv „medhjelper,“ er det bra, — hvis ikke, må hun være undskyldt.

Min natur var ikke således innstillet. Jeg gjorde hvad jeg maktet for å være noget for menigheten. Det som lå over min evne, må jeg be om tilgivelse for. Menigheter omkring i vårt land vil jeg be huske på at mann og hustru har ikke alltid samme syn på livet og ser ikke med samme øine på alle livets krav. Der er mange prestehustruer som lider under de uopfylte plikter.

Så sier jeg medlemsskriftet farvel, og ønsker det god fremgang. Takk til redaktør og lesere.

Utdrag

av

kjøbmann og verftseier Mathias Gundersens
utrykte erindringer.

Ved Halfdan Gundersen.

1843.

Da Backers gamle Skib i November 1842 blev lagt i Hasseldalen, var der som før meldt ikke nogenslags Spor til Skibsverft. Det første som maatte gjøres, var Kranbrygger, og til Opfyldning under disse og indenfor i Stranden fandtes der et godt Materiel i det Stengjærde af rund Kamp, som omsluttede Pladsen. Fra Morvigen blev nedflyttet den der-værende Bod og Alt hvad der var brugeligt af Bolverkene m. m.

De Fordringer der stilledes til et brugelig Værft var derfor snart afhjulpne, men Adkomsten til det var høist elendig, thi lige fra den nuværende Fiskepark i Dramsevigen var der aldeles ubanet, med Sten og Plankestykker at hoppe paa i Stranden udover og vrangle Smaafjeldpartier hist og her at klyve i udover Biddén. Dette var meget besværligt for de mange Arbeidsfolk, som skulde frem der baade sent og tidlig. Der var i den Tid kun 3 huse paa Biddén, nemlig Salve Bies, Tønnes Tønnessens og Tarald Eskedals, hvilke stod nær hverandre i en Række, med indgjærde Haver bagom de to sidste, som nu er Gade og Tomt for de bagenfor staaende Huse; derfor kunde man ikke komme frem der, men maatte op i en liden Klaave der Ole Bies Hus nu staar og kom således nær den nuværende Glasgade. Saa daarlig var Adkomsten hele Tiden indtil 1846, da jeg kjøbte Tarald Eskedals Eiendom og uden Erstatning afgav det fornødene af den gode Havetomt til den nuværende Gade.

Arbeidet paa Backers Skib paabegyndtes med stor Kraft straks over Nytaar, og i Marts blev Kjølen lagt til Briggen „Nordhavet,“ som jeg havde paataget mig at bygge for 3700 Spd. til Jacob Helmer, og hvori jeg selv skulde være Medreder sammen med ham og hans Fader samt Christian Holst, hver for $\frac{1}{4}$ Part.

Udpaa Foraaret tilskrev Tho. Joh. Heftye & Søn mig om at deres Brigg „Thomas“ tiltrængte endel ovenbords Fortømring

og spurgte om jeg var villig til at udføre samme. Den blev udført i Sommerens Løb og kostede omtrent 800 Spd. Foged Henschien's Familie og Tøi toges med Briggen til Christiania. Henschien var da bleven Foged i Nedre-Romerike. Samtidig var det at Hans Henriksens Skonnert „Arendal“ var hos mig og fik Reparation for 623 Spd. Det vil heraf sees at Virksomheden hurtig var steget til en betydelig Høide, hvilket var saa meget merkeligere som Skibsfart og Skibsbyggeri var saa daarligt situeret, at der overalt gik ledige Arbeidsfolk, saa der indfandt sig saadanne hos mig fra alle tre Nabobyer, nemlig Christiansand, Lillesand og Arendal, og hvoraf mange fik stadig Beskjæftigelse. I dette Aar byggede jeg inde i Byen færdig Pakhusbygningen, efterat den dermed sammenhængende Bryggerhusbygning var blevet næsten færdig Aaret før.

Også med Christianias største Hus Millionæren Jacob Meyer var jeg kommet i Forbindelse, og allerede under 25de April 1843 under min nærværelse i Christiania sluttedes Accord med ham om bygning av et Skonnertfartøi, som skulde bygges af næsten udelukkende Egematerialer og derfor betales med 45 Spd. pr. Læst, hvilket var meget større end almindelig Pris. Dette Fartøi blev leveret færdig i Juni 1844.

1844.

Med dette Fartøis Fuldførelse samt som før meldt „Nordhavet“ til Helmer og Backers „Napoleon“, hvilke alle var færdige fra Verftet i Slutningen af Juli dette Aar, blev der lidt Pusterum i den store Forcing baade med Nybygninger og Reparationer; derfor skulde jeg afsted paa en Forretningsreise til Christiania, Kjøbenhavn og Hamburg. Og saa snart at Backer, som sidst blev færdig, var seilt, reiste jeg til Christiania og havde Anlise og hendes Søster Sophie med dertil, hvor de blev efter i Besøg hos deres Tante Fru Heftye, som da boede paa Landstedet Skillebæk, som hendes Mand havde indkjøbt og bebygget.

Jeg afreiste fra Christiania med Kjøbenhavner-Dampskibet, som altid gik først til Fredriksværn, for at medtage Post og Passagerer fra Vestlands-Dampskibet, og paa Reisen did havde vi stærk Modvind med stor Søgang, saa jeg blev saa daarlig af Søsøge, at jeg bestemte mig til at udsætte Udenlandsreisen, hvorfor jeg tog mit Tøi iland i Fredriksværn. Min Søsøge og Frygt var bleven forstærket ved et Tilfælde, som indtraf ombord i Dampskibet udenfor „Tønsberg Tønde“, idet den bekjendte danske Greve Raben faldt ned i Maskineriet.

Han var paa Hjemreisen fra en af hans sedvanlige Sommer- og Bjørnejagtture og var bleven for tung i Hodet af formeget Champagne og andenslags Vin til at kunne balancere i Søgangen, men han havde Held med sig i Faldet, thi han fulgte sagte med Axelens Omdreining og blev liggende flad paa Bunden, hvor der heldigvis var saa stor Plads, at de næste Omdreininger Axelen gjorde, indtil Maskinen kunde blive standset, kun trykkede ham ubetydeligt, saa han ikke fikk nogen større Skade. Jeg erindrer saa godt da han blev bragt ned i Kahytten og lagt paa Madrasser og Tepper paa Gulvet, og at en af Passagerene, der heldigvis var Mediciner, tog ham under Behandling, Selvfølgelig maatte han bringes iland i Fredriksværn, hvor han dog inden kort Tid blev ganske rask igjen; men hans mærkelige Held ved det farlige Fald blev almindelig kjendt og beundret. Det var først mange Aar derefter at Maskinerne blev forandret og fikk Høitryk, men dette Uheld bevirkede dog at det strengt blev overholdt, at Aabningen over Maskinen holdtes tillukket eller indgjærdet, da andre mindre Uheld ogsaa tidligere var indtruffet derved.

Blandt Passagererne med Vestlands-Dampskibet, og som var i Hotellet i Fredriksværn om Natten, var Emil Bie og Peter Ebbel som havde været hjemme i Ferien. Ligesaa var Nicolay Aall paa Næs Jernverk der med Bestemmelse at reise med Kjøbenhavn-Dampskibet. Hans Fader, Jakob Aall, var netop et Par Dager før begravet med en storartet Deltagelse, efter længere Tids Sygdom. Da Aall hørte om min Vakling og Frygt for at fortsætte Udenlandsreisen, sagde han at han ogsaa havde havet lignende Betænkeligheder, da han antagelig var ligesaa klein tilsøs som jeg, men han opmuntrede dog til at følge med, hvilket jeg ogsaa gjorde.

Der var en Mængde Passagerer og deraf mange søsyge paa Reisen om Natten over til Gothenborg. Jeg erindrer ikke længer nu hvad han hed, men det var en ung Løitnant som var Styrmand, og han meddelte Hjælpemidler til de syge om Natten, hvorved han ogsaa kom til mig, idet han ytrede: „Denne ser ud til at være den daarligste,“ og saa gav han mig Cognac at drikke. Aldrig tror jeg at jeg hverken før eller siden har forsøgt at indtage noget til Lindring mod Søsygen.

Vi laa i Forstaden til Gothenborg nogle Timer den følgende Dag, saa Enkelte benyttede den korte Tid til at faa Heste og tage en Tur op til den vakre Staden, men det forsømte jeg og har derfor altid angred derpaa. Veiret var derfra meget godt, saa den følgende Seilads ikke generede mig stort. Fra Kjøbenhavn gik vi den følgende Dag med

Dampskibet „Christian den 8de“ til Kiel. Blandt de mange Passagerer som var ombord, var en af de gamle danske Prinsler, men han lod sig ikke meget se paa Reisen, da han den hele Tid holdt sig indelukket i sin medhavende store Vogn, hvori han også sov om Natten. Fra Kiel til Hamburg reiste jeg i de svære Deligencevogne, trukket af 6 umaadelig store Heste, men det var det sidste Aar saadan Befordring benyttedes, da den under Arbeide værende Jernbane blev færdig den Høsten. Der var færdig Jernbane mellem Hamburg og Berlin og en liden Ditto fra Hamburg til den lille Stad Bergedorf paa omtrent $\frac{1}{2}$ norsk Mils Afstand, hvilken Tur did jeg foretog sammen med nogle Kjendinger for at tilfredsstille Nysgjerrigheden efter den Slags Befordring.

En betydelig Del af Hamburg var netop nybygget dengang efter den 2 Aar før foregaaede store Ildebrand. Fritz Demant havde været der paa Juvelhandler Hauchs Contor i 3 Aar og boede i 6te Etage i et nyt Hus ved Jungfernstieg. Jeg var en Gang i Stadttheater og saa Opførelsen af „Den stumme i Portici“ og hørte den da saa berømte Sanger Tichatschek. En anden Gang var jeg i det ganske nye Thaliatheater.

I den Tid maatte de større Manufakturhandlere reise personlig til Udlandet og gjøre sine Indkjøb; thi det var kun nogle faa, som reiste med Prøver, hvoraf den mest bekjendte var for det store Manufakturhus John Knowles i London. Men den Handel som jeg drev med den Slags Varer, baade da og senere, var saa ubetydelig at nogen Reise i den Anledning var unødigt, hvorimod mit Behov for Colonialvarer var meget betydelig. Hensigten med min Reise var derimod at stifte Forbindelse med et større Hus som Commissionær og Blanco-Giver, hvilket jeg efter anbefalinger fra Christiania Huse arrangerede med Huset A. Knude Nachfolger.

Under Nedreisen, Opholdet i Hamburg og paa Hjemreisen var jeg vexelvis sammen med følgende Herrer, som jeg dels allerede stod eller senere tildels stod i Forbindelse med i Forretninger: T. C. Kloed, Hans Gulbrandsen, O. M. Hauge, H. Løve Møller, alle større Christiania-Kjøbmænd, Brødrene Thomas og Jens Thiis i Risør, Tandberg og Lind i Drammen m. fl. Efter et Ophold af en halvanden Uges Tid i Hamburg reiste jeg og flere af Ovennævnte samme Vei tilbage til Kjøbenhavn, hvor flere af Reisefølget også indtraf under et 4 Dages Ophold der, hvor jeg havde Forretninger med Kornhuset Zeuthen & Co., som jeg allerede tidlig kom i Forbin-

delse med. Desuden søgte jeg, men forgjæves, at erholde ved mindelig Accord udbetalt et Erstatningsbeløb af det Kjøbenhavnske Søassuranceselskab for et Havari, som den førnævnte Andreas Pedersen tilhørende Galeas havde havt paa en Reise til Scotland, men da Skipperen, A. Pedersen, havde tufset og ikke iagttaget Formerne ved Søprotesten, saa vilde Directørene ikke indgaa paa at give nogen mindelig Erstatning, og at føre Proces med dem derom var altfor risikabelt.

I dette Aar var netop det store Forlystelsessted Tivoli blevet færdig, takket være den storartede Arrangeur Carstensen, hvor vort engere Selskab bestaaende av Hauge, Møller og de to Herrer Thiis var et par Ganger og rutschede, ligesom vi var i Det kongelige Theater og paa Klampenborg m. m. Dampskibsfarten mellem Kjøbenhavn og Fredriksværn foregik i saa stille og godt Veir, at jeg var stadig med i et Kortparti.

Dette er min eneste Udenlandsreise, derfor er den behandlet saa nøie uagtet al dens Almindelighed, men, som Erik Bøgh synger: Wenn Jemand eine Reise thut, so kann er was erzählen.

Min Hustru og hendes Søster var kommen hjem et Par Dage før mig fra deres behagelige Ophold hos Tante Heftye og hendes 3 ugifte Børn, Sønnen Thomas, som da var optaget i Firmaet — en elskværdig, beskeden ung Mand, og hans ligesaa jevne og elskværdige Søstre Cathrine og Annette.

Det var i dette Aar som Kong Carl Johan døde og Oscar den 1ste tiltraadte Regjeringen og strax blev saa elsket og populær ved Indrømmelsen for Norge af et eget selvstændigt Flag. Paa hans Fødselsdag 4de Juli holdtes begeistrede Lag, og et saadant havde vi Grimstadfolk paa Grøm i det store Fogdehus, som nu eiedes af Lensmand Thronsen.

Fra 1ste Januar dette Aar var Loven traadt i Kraft, som ophævede Pligten for Handelsmænd til at tage Kjøbmandsexamen, og de som først benyttede sig heraf var Salve Henriksen, som tidligere havde været Skrædder, og noget senere hans Svoger Peter Bjørn Einersen, som til den Tid var Snedker i Arendal.

Virksomheden paa Verftet fortsattes med Nybygning af Briggen „Saga“ til Anthon Bie, som i August hadde maattet forlade den gamle Brig „Balder“ synkefærdig nær Vestkysten af Danmark. Under 10de September sluttede jeg Accord om Bygning af „Saga“ med Jens Pharo Holst, H. Usler, Hans Møller og Anthon Bie, hver for $\frac{1}{4}$ Part, for en Betaling af 4500 Spd. og med Forpligtelse fra min Side at give Credit

med sidste Termin 1100 Spd. i 2 Aar efterat Fartøiet var leveret mod Rederiets 4 0/0 rentebærende Obligation. Skibet blev leveret mod Slutningen af Juni 1845.

Samme Aar leveredes til Julius Stephansen & Martini i Arendal en liden Skonnert kaldet „Rota“ fuldt tilrigget. Ligesaa en Fiskerskøite til Tromsø og en Ditto til Bergen samt en Lodsskøite til Homborgsund i 1846.

Det gamle Galeasskrog, som jeg i 1840 fik i Bytte af Baade i Stavanger, solgte jeg strax til Andreas Pedersen, men fik Fartøiet igjen i 1845 og fortømrede det tilligemed ny Rig og solgte det til Knoff i Kragerø for 1600 Spd.

1845 og 1846.

Strax udpaa Høsten 1844 kom der atter gamle Skibe til Reparation, og fra denne Tid havde jeg næsten stadig saa meget af den Slags Arbeide, som jeg kunde overtage, ligesom der altid var 2 nye Fartøier under Bygning. Mit Navn og mit Værft var nu bleven videnom godt bekjendt, som kan skjønnes af de utmærkede Huse, som jeg stod i Forbindelse med. Skibet „London Packet“, Capt. M. Mortensen, som kom i November, tilhørende Niels Larsen i Christiania, blev færdig med Reparationen i April 1845 og kostede ca. 1000 Spd.

Nu var jeg kommet i Forbindelse med Landets største Skibsreder Mogens Thoresen i Christiania og havde allerede denne Vinter 2 av hans Skibe til Reparation, nemlig det gamle store Skib „Andreas“, Capt. Næss, som blev færdig i Mai og kostede 553 Spd. og det smukke og kostbare Skib „Zefyr“, Capt. Dyros-Olsen, færdig i April og kostede 1059 Spd. I Juni Maaned indkom under Havari Briggen „Catharina“ som havde mistet Masterne i en Byge, tilhørende Føreren G. August Hansen og Candidat Henrich Johs. Heftye i Christiania, færdig i Slutningen af Juli og kostede 926 Spd.

Paa Foraaret paabegyndte jeg Bygningen af en Brig paa den anden Bedding paa Verftet, og om dette Fartøi sluttede jeg under min Nærværelse i Christiania den 3die October Accord med Grosserer Andreas Tofte om Salg til ham for 3000 Spd. bilfærdig, imod at jeg skulde modtage i Afdrag den ham tilhørende Skonnert „Modellen“ for 1200 Spd. Her var det atter Tilfælde, at jeg for at opnaa et antagelig Salg af det nye Brigs-krog, blev nødt til at gjøre Bytte i et gammelt, hvormed desuden ogsaa var forbunden den Vanskelighed at Fartøiet ikke var tilstede, men fraværende paa en Reise til St. Valery en Caux i Frankrige.

Der var derfor meget at iagttage med Contraktens Affattelse for at sikre mig i de mange vanskelige Tilfælder, og jeg maa nu beundre min Forsigtighed og Betænksomhed deri samt min Færdighed i at forfatte Contrakter, hvorpaa baade denne og mange flere, endnu opbevarede, giver Bevis. Med Hensyn til Bygning af nye Skibsskrog var jeg saa dreven i Benævnelser og Dimensionerne, at jeg kunde skrive dem ned efter Hukommelsen og begynde med Kjølen og medtage Alt baade af Fast og Løst som hørte til Skroget. I Tilfælde af Fartøiets Forlis skulde Tofte betale mig 1200 Spd. for samme, hvorimod han i Tilfælde Havariskade havde Valget mellem at koste al Skaden istandsat eller selv beholde Fartøiet. Inventariet skulde medfølge efter den overleverede Liste, men Slitagen paa samme og paa Skroget skulde ingen Erstatning gives for. Saaledes lød den nøiagtige Accord.

I Slutningen af October ankom Fartøiet directe fra Frankrige i god Behold og tilfredsstillende i enhver Henseende Accorden. Det nye Brigsrog som Tofte skulde have og som Captein Gløersen havde været tilstede og bedømt og antaget, var 75 Fod hollandsk Maal — som da altid brugtes — langt i Kjølen, blev leveret færdig i December Maaned. Saasnart ovennævnte Brig til Anthon Bie var leveret færdig, blev paa dens Bedding paabegyndt et nyt større Skib, saa dette var antagelig halvfærdig, da jeg i December averterede samme tilsalgs tilligemed Skonnerten „Modellen“.

Skibsfarten var efterhaanden i de sidste 3 Aar bleven meget bedre med Udsigt til fremdeles Stigning i Fragterne, saa der var Mange som indkjøbte Skibe, hvilket viste sig i en forbausende Grad, strax mit Avertissement i Morgenbladet var blevet bekjendt i Julehelgen, thi Forespørgsler i Breve strømmede ind med hver Post, og alene fra Drammen indfandt sig samtidig strax over Nytaar 3 af de mægtigste Skibsredere, nemlig Erik Børresen med Broderen Anders Børresen samt Lorentzen og Neumann, hvoraf den førstnævnte blev Kjøber; og da dette var slaaet fast, havde jeg med første Post at afsende 23 ligelydende stiledede Breve med Underretning om Salget.

Samtidig indfandt sig Kjøber til Skonnerten „Modellen“, saa jeg den 10de januar solgte dette Fartøi til Seilmager og Herbergerer Nordstrøm, Malermester Ditmansen og Styrmand Reinholt Nordstrøm af Staværn for 1200 Spd., hvoraf $\frac{1}{3}$ Part skulde betales om 14 Dage, $\frac{1}{3}$ Part inden 3 Maaneder og Resten inden 8 Mdr.

Det ommeldte nye Skib til Børresen blev færdig i Juni 1846 og fik Navnet „Westalinden“. Strax dette var gaat af Stabelen paabegyndtes et endda større Skib, som ogsaa solgtes til Erik Børresen og levertes bilfærdig i Juni 1847 med Navnet „Alfen“. Disses Kostende kan desværre ikke oplyses om.

I October 1845 kom det gamle Skib „Dovre“, som altid førtes af Peter Juell Bie og eiedes af ham selv, Consul Jens Pharo Holst og flere, til mit Værft og fik en stor Overvands-Reparation for 1820 Spd., færdig i April 1846. I samme Tid repareredes Briggen „Kronprinsesse Josephine“, tilhørende Skibsreder N. O. Nickelsen i Christiania for 650 Spd.

I 1845 indkom til Værftet som Havarist Skonnerten „Mathilde“, Capt. Ehlert af Stettin, lastet med Hamp fra Riga til Granville. Blev færdig i Januar 1846 med Bekostning Spd. 1530. Af Ladningen var omtrent $\frac{1}{4}$ Part bedærvet af Søvand, hvilken Del blev solgt ved Auktion. Til denne indfandt sig en Mængde fra Nabobyene, og en stor Del kjøbtes af Consul Wild i Christiansand. Han, Benneche og Arnoldsen var blandt de mange andre, som blev hos os om Aftenen i det reglementerede Havarilag.

Skonnerten, som kompletterede Ladningen hos mig med Planker, forulykkedes paa Overreisen til Frankrige, saa der intet hørtes til den eller Mandskabet efter Afseilingen fra Grimstad. Antagelig har Fartøiet kantret, da Capteinen mod Søkyndiges Raad havde gjort den nye Rigning for høi. — Realisationen af en gammel Skonnert, som forliste paa Klaa-holmen ved Haaø, havde jeg ogsaa i dette Aar.

Den samme Dag som Havaristen kom ind — en Søndag — blev vor daværende Tjenestepiges 2 voxne Brødre, Christopher Skomagere Sønner, borte udfør Smørsund, da de var ude paa Alkeskytteri, idet Prammen fyldtes i den svære Sø-gang, da de skulde tage ind en skudt Fugl. Den tredie Skydekamerat, Niels Larsen, bergede sig i den fyldte Pram et Par Timers Tid, indtil Kjøbmand Ole Olsen kom roende og fik ham halvdød reddet.

Et andet havareret Fartøi fik jeg i December 1845 i Skonnerten „Tordenskjold“ af Drammen, kommende fra Aarhus med Rugladning, som dog ikke var bedærvet. Reparationen og Havariet kostede 860 Spd.

1847.

Af Mogens Thoresens Skibe kom Høsten 1846 det store Fregatskib „Johannes Tønder“, ført af Anders Olsen fra Nare-

stø, og fik i Vinterens Løb Reparation for Spd. 3151. Samtidig fik et nyt Skib „Achilles“, som Thoresen havde købt af Jørgen Viig og førtes af Hans Bie, Materialer for Spd. 54. Koff „4 Brødre“, Capt. Koch, fra Komlungen Materialer for 150 Spd.

En forrige Aar paabegyndt Brig solgtes om Vinteren til Aasuldsen og Knudsen i Borøen, leveredes færdig i Juni for 4000 Spd. I Mai leveredes en Skonnert til Henrik Gerner & Søn i Moss i fuld Stand med Rig og Inventarium for 3500 Spd. Den var bygget efter en Aaret før sluttet Accord.

Paa Foraaret sluttede jeg Accord med Hans Henriksen & Søn i Christiania om Bygning av et stort Skib, men denne Accord blev formedels Concursen ophevet, og Vedkommende fikk de betalte 1000 Spd. tilbage, hvorefter det paabegyndte, næsten fuldtømrede Skrog, blev solgt ved Auktion til Thor Thommesen i Arendal, som fuldførte det for sin Regning.

I dette Foraar forliste paa Jylland Sluppen „Ugland“ hvori jeg havde en halv Part. Tabet derved gikk, skjøndt Fartøiet var gammelt, dog op til nær 500 Spd., da Trælastladningen for en Del strøg med.

Foruden denne betydelige Virksomhed ved Nybygninger, Fortømringer og Reparationer paa Skibsverftet, dreves en ikke liden Trælastforretning, ikke alene paa Danmark, men ogsaa ved Afskibninger til Frankrige og Scotland, til Frankrige med Skurlast og firhugne Bjelker og til Scotland med Battens (Planker) og Tøndestav-„Knubber“. Den meste Last til Danmark i den Tid bestod af de saakaldte „Tolvalinger“, det er Bindingsverks-Trær af liden Tykkelse, dertil nogle Tylter Bord i hver Ladning, samt lidt rette Egestolper og Hjulgang. Egebark undertiden til Aalborg og Kjøbenhavn, men denne Artikel almindelig til Christiania.

Til Danmark gik Afskibningen mest for egen Regning enten i egne eller fragtede Smaafartøier, men ogsaa jævnlig med Salg til Danske der kom hid og solgte Korn og Fedevare. Med den lille By Løkken havdes altid nogen, om ikke stor Forbindelse, ligesom i Fortiden, og en af de Skippere som kom her mest, var oftere her hele Vinteren, da Hjemreisen dels hindrede det lille Fartøi ved Is og dels ved Storme. Hans Navn var Mons Kostrup og var født her i Byen af en norsk Moder, som havde en Søster her lige til i 50aarene, den saakaldte „Gunvor hos Nielsens“. Kostrup havde derfor stor Kjærlighed til vor By og var godt anset her. Som ung Gut var han flyttet med Forældrene til Løkken.

Den stadigste Danmarksfarer var — ligesom i Fortiden — den brave, retskafne og elskværdige Søren Olsen Hesnæsøen, dels med Last for min Regning og dels af ham selv indkøbt. Hans temmelig store Slup „Madposen“ gjorde uaf-ladelige Reiser og bragte mig Mængder af Kornvarer og Fede-varer. I lignende Stilling og Forbindelse med mig stod Johannes Jacobsen Molland ogsaa i flere Aar. Hans Broder Mathias Jacobsen Thingvold employeredes med at føre Stav-ladninger til Scotland i Galeasen „Svanen“ og Peder Johnsen Mollandskjær i uafbrudt Fart paa Jyllands Nordstrand med den mig tilhørende mindre Slup „Meltraveren“.

De Stavangerjagter, som kom tilbage fra Østersøen og solgte sin Rugladning her, fik altid Husbrugsbord til Hjemlast. Consul Jens Pharo Holsts Slup „Solid“, som han i mang-foldige Aar havde employeret med udelukkende Fart paa Randers, ført af Svogeren Tarald Dolholt og derefter af den anden Svoger Jan Helmer, den købte jeg af Consulen i 1844, men solgte den efter et Aars Tids Brug til en Skipper fra Lønstrup. Selvfølgelig blev „Solid“ efter saa mange Aars Fart paa Randers almindelig kjendt der, og saadant var ogsaa Til-fældet med Skipperen Dolholt, saa han paa sin pussige Maade fortalte, at hver Gang han kom did, maatte han række begge Hænder ud for at hilse paa de mange Kjendte i Gaderne, naar han gik gennem dem.

Sagbrugs-Privilegierne, som bestod lige til 1860, da de efter lov af 1853 blev ophævede, forbød Opførelsen af nye Sage og hemmede Forbedringer af de gamle, ialfald „Bonde-sagene“. Alle disse var meget primitive med kun et Sagblad, hvilket havde store Tænder og var meget tykt, saa de for-tærede meget Træ og oprubbede Skuret. Det Skurbrug, som kom til Grimstad, var udelukkende af den Slags, indtil jeg i 1845 kjøpte Røinaana Sagbrug for 400 Spd. af den daværende Eier Halvor Løddesøl, i hvilken Handel og den dertil hørende Sagbrugsforretning Christian Holst indgik med mig for en Halvpart.

Vi lod det strax ombygge til en saakaldet amerikansk Sag med mange Blade og forbedret lidt den nærmeste Tilgang i Vasdraget. Bekostningen hermed beløb sig til omkring 600 Spd. Haandsagskur var indtil den Tid meget almindelig, og alle Battens Planker blev skaaret paa den Maade. Det Qvan-tum Tømmer som Sagen kunde opskjære i den Tid der var tilstrækkelig Vand, fik vi altid Forsyning af i Landvig Sogns Skove, 2 Gange ved Indkjøb af Trær paa Roden, nemlig af

Ole Metved for 700 Spd. og Christen Valborgland for 1000 Spd. — Mine Consignationer af Bjelkelast til min Commissionær Consul Peder Mørch i La Rochelle blev nu forøget med Plankelast.

Som det af foran anførte fremgaar var min Virksomhed i 1847 meget betydelig og velgjørende. Den deri employerede Arbeidsstok var henved 200 Mand, tildels hjemmehørende i Nabobyerne, hvor Virksomheden endnu var liden. Det som bevirkede den store Kjøbelyst til nye Skibe var Fragternes stadige Bedring, idet der trængtes saa stort Skibsrum til at føre Kornvarer fra Sortehavet og Ægypten efter de to foregaaende Aars Misvæxter i den største Del af Europa. Dertil kom de lovende gode Fremtidsudsigter ved Ophævelsen af den engelske hemmende Navigationsakt, hvilken Ophævelse stod for Døren efter megen Kamp og Strid fra Britannias Folk, og som ogsaa fandt Sted i denne Tid og blev til saa stor Udvikling i vor Skibsfart og til Velsignelse for vort Land. Derved blev nemlig aabnet fri Fragtfart til og fra England og dets Besiddelser for alle Nationers Skibe.

Farten paa Amerika var indtil den Tid ubetydelig, og det Korn som kom derfra ikke stort; de faa Dampskibe blev udelukkende employerede i Passagerfart. De faa Mennesker, som vilde til Amerika, maatte beqvemst reise over Havre, saaledes i 1843 ca. 40 Personer, deraf Peder Dolholt, Osuld Igland, Knud Østerhus (Reddal) og flere. Jeg udrustede dem og forsynte dem med Sølvspecier fra Banken i Christiania ved Omsætning af deres Penger. Vexler kunde ei faaes i den Tid.

Flere Aars daarlige Kornhøster i Europa havde efter hvert formindsket Beholdningerne af Kornvarer, hvilke nu endmere tiltrængtes istedetfor Poteter, da dette vigtige Fødemiddel, som altid havde været friskt og godt, nu ved Raadd under Væxten — som gradvis tiltog og udbredte sig i Europa — formindskede Udbyttet deraf, og det i den Grad i Irland, at der i et af disse Aar, 1846, indtraadte en forfærdelig Hungersnød, saa ca. 50 Tusen døde deraf.

Høsten 1846 stod Rugtønden i 6 Spd. Udover Vinteren steg vel Prisen lidt, men der hørtes intet om Mangel paa at faa tilfredsstillet det daglige Behov før i Mai 1847, da Rugen steg til 9 Specier Tønden, og alle Beholdninger var medgaaede, saa Kornvarer var ingensteds at faa kjøbt undtagen i smaa Partier for at afhjælpe den største Trang. Danmark var ud-tømt, saa det kun var smaa Slumper af Byg man fik derfra med de afsendte Smaafartøier; saaledes fik jeg med Søren

Olsens Baad kun 30 Tønder, uagtet der var udrustet Penger til Indkjøb af fuld Ladning. De preussiske og russiske Kornsteder ved Østersøen var ogsaa lidet forsynet; men det var alligevel kun derfra den første Hjælp maatte søges, indtil der kom fra Sortehavet, og saavel Kommuner som Private afsendte hurtigst Fartøier der indover for at gjøre Indkjøb, saaledes herfra Sluppen „Madposen“, ført af Søren Olsen Hesnæsøen selv for Regning af mig, Chr. Holst, Fredr. Petersens Enke og maaske flere.

Men dette havde lange Udsigter, medens der stadig strømmede flere Kjøbere til Byene, hvoraf mange som ikke var trængende for længere Tid, men frygtede fremtidig Kornmangel. Selvfølgelig maatte vi Handlende afhjælpe de nødvendige Krav med lidt til hver, saalenge vi havde noget. Overalt havde Kommunebestyrelsene taget Sagen i sin Haand, og i Byerne var der meget at gjøre. Som foran nævnt var jeg et stadig Medlem af Formandskabet, men heldigvis ikke Ordfører dett Aar, da det var Chr. Holst's Tur, medens jeg var Viceordfører. At jeg i disse prekære Tider med min store Virksomhed hvori en Arbeidsstok paa 188 Mand havde „nok aa blaase paa“, det kan Enhver indse, og jeg var som man sagde „paa Alles Læber“.

I Lighed med hvad der fra andre Steder foretoges, henvendte Formandskabet sig til Regjeringen om snarlig midlertidig Hjælp, da næsten alt Korn var medgaat, og Ordføreren reiste personlig til Christiania med Andragendet, hvor han fik Anvisning paa 80 Tønder Rug af Armeens Oplag og medbragte dem tilbage. Mere kunde ikke faaes paa nogen anden Maade. Dette var dog en Hjælp og blev overladt de mest Trængende i smaa Kvanta.

Landet stod da skrækslagent af Udsigt til Mangel paa Livets største Fornødenhed, og man fik en Fornemmelse af den i saa Henseende lidende Tilstand, som vore Fædre undertiden havde været i. Men heldigvis slap man med Skrækken, og nogen Hungersnød blev der ingensteds hørt Tale om. Thi i rette Tid kom der til ethvert Sted efterhaanden lidt Hjælp, indtil de større Rugladninger indtraf fra Østersøen og Sortehavet i Slutningen af Juni og i Juli Maaned. Flere af disse Ladninger solgtes til den førnævnte Pris, 9 Spd. Tønden i Detail, saa Indehaverne tjente mange Penge, men Mange, deraf flere Communer, som havde afsendt Fartøier til Indkjøb, tabte store Summer, da Priserne efterhaanden faldt til 8, 7 og 6 Spd. Tønden. Fataliteterne deraf var tildels komiske for

Nogles Vedkommende, som med god Fortjeneste ikke vilde selge til de høie Priser, men som udover Sommeren sendte Ladninger eller mindre Partier fra Sted til Sted og maatte antage de faldne Priser. Vor Ladning med „Madposen“ kom saa sent, at den ogsaa bragte os noget Tab.

Den i de sidste Aar tiltagne Skibsfart og anden Rørelse i Landet havde efterhaanden forbedret Pengemarkedet, saa Penge var bleven mer tilgjengelige, men fremdeles til høie Priser. Discontoen stadig 7 0/0 og Renten hos Private 10 á 12 0/0. Sparebankene var, udenfor Christiania og de andre store Steder, endnu i sin Barndom. De større Handels- og Forretningshuse havde Blanco-Credit i Hamburg, men naar denne benyttedes ved Omsætning i Christiania, saa blev dette lige saa kostbart. For mit Vedkommende havde jeg saadan Forbindelse med 2 Huser i Hamburg fra min Nærværelse i 1844, nemlig med Momsen & Co. og Knude Nachfolger, fra hvilke jeg og fik Colonialvarer.

Men dette var ikke tilstrækkeligt til min store Virksomhed, hvor Formuen var liden, og saa store Summer laa i Skibsverftet, Materialer, Træløst og Fordringer, deraf mest hos Arbejderne. Jeg maatte derfor erhverve Pengelaan, fra hvilken Kant de var at faa, saaledes ogsaa fra enkelte Bønder i Landvig og Fjære, som, da min Credit var god, kom og tilbød mig Laan fra 50 til 300 Spd., som de enten ved Gaardssalg eller paa anden Maade havde faat disponible; derfor udstedtes kun almindelig Bevis af mig og min Broder Daniel. Nogle faa Hundre Daler havde jeg laant i hver af Sparebankene i Grimstad og Arendal samt hos Pengemanden Simon Hammer i Arendal til høi Rente 500 Spd.

I Norges Bank, som var den eneste Bank som laante mod Pant og det alene paa Jordeiendomme, var det saa knapt, at Laansøgerne maatte vente 4 til 6 Aar inden de smaa bevilgede Summer kunde faaes. Da der ad den Vei ingen Hjælp var at faa ved et attraet Laan af min Broder og mig paa Morholt, saa anviste Chefen for Heftyes Hus i Christiania under mit Ophold derinde mig til daværene Statsraad Vogt om mulig at faa Laanet af Teatrets Pensionskasse, som da havde en Sum ledig til Udlaan, og da jeg havde Anbefaling med fra Heftye, blev jeg meget velvillig modtaget af Statsraaden hjemme i hans eget Hus, det godt kjendte, med Karnap forsynede i Prinsens Gade tæt ved Departementsgaarden. Det var som Formand i Direktionen for Teatret at Statsraaden havde med Sagen at gjøre, saa den var aldeles privat; men

trods hans Sympati for mig, som han ytrede under den længere Samtale som jeg godt husker, saa kunde han ikke imødekomme mit Ønske, da Laanet skulde udsettes i Christiania. Det var rart at det blev denne Mand, som nogle Aar efter ansatte mig i den Post som jeg siden har indehaft og umiddelbart under ham og hans Efterfølgere i saa mange Aar virkede i og fremdeles indehar.

Omsider fik vi det attraaede Laan paa Morholt 700 Spd., af Augustinus Geelmuyden i Arendal. Paa mit Vaaningshus i Byen heftede 1200 Spd. til Toldkasserer Rasch, som min Broder og A. Pedersen havde laant af ham til at bygge Huset for. Dets Taxt var 3000 Spd. En lignende Sum var mit Skibsverft med Vaaningshus, andre Huse og Smidje og Boder taxeret for, men paa saadan „løs Eiendom“ kunde intet fast Laan erholdes.

Det savnede dokument av 1790.

Meddelt av Sven Oftedal.

I „Grimstad Bys Historie“ staar paa side 111 angit, at endel indvaanere i Grimstad og Fjære har sendt et andragende til Kongen for at bli fritat for at reise til Arendal for at faa ud- og indklarerung av sine skib, samt uhindret av Arendals privilegier at forsyne sine matroser og arbeidere med de fornødne levnetsmidler.

Da jeg i min dokumentsamling ogsaa traf paa denne ansökning, og da den baade i sig selv, og maaske endnu mere ved den fra Arendal paaförte „Erklärung“ i höi grad er karakteristisk for den tid, vil jeg la den komme for offentlig-heten.

Ansökningen er efter begjæring forfattet av prokurator Friderichsen, og retskrivningen faar staa for hans regning.

De underskrevne Grimstad- og Fjærefolk blir det ikke min sak at gjøre rede for. Arendalsfolkene er saa vel kjendte, at der ikke behöves nogen kommentar for deres vedkommende.

* * *

Arendals Told Distrikt Nedenes Lehn
Grömstad 20de Januar 1790.

Indvaanerne sammesteds ansöge allerunderdanigst paa mange Grunde som i kongelig Naade haabes betragtet, at Grömstad (som tilforen) måtte nyde nogle af et Lade-Stæds Privilegier og Rettigheder.

Til Kongen!

Grömstad her i Nedenes Lehn er et Strand-Stæd af ungefær 100 Huse og saaledes situeret, at same ligger omtrent 2 Mile fra Arendal ved Søens Indskjær i Landet. Communicationen med Byen til Victualiers og anden Nödvendigheds Anskaffelse her paa Stædet og til saa betragtelig en Deel Almue omkring same i et af de folkerigeste Sogne i Lehnet kan ei have uden ved Baade og Jagter, og det enda kun, naar en næsten halv Mil lang Fjord herfra til Havet og en lige Distance fra Havet, hvor Indløbet ved Mærdø begynder til Arendal, er aaben og fri for Is. — Fra Landsiden af er den almindelige Post- og Landevei formedelst en igjennemløbende

Elv, der kun et eneste Stæd, nemlig ved Øyestad overkjøres ved en Bro, over en Miil længere, og den ellers nærmere og brugbare eneste Bøygde Vei til Byen støder ligesaa til Elven paa et Stæd, hvor Hest og Kløv eller Slæde maa forlades, og Baad eller Pram siden bruges $\frac{1}{2}$ Mil, Ja, næsten 3 Fjerdinger ned efter færske Vande og den tilstødende Fjord.

Denne vanskelige Transport gjør, at vi her paa Stædet ofte maa, naar Fjordene og Elven er mere eller mindre ufremkommelige, som hver Høst og Vaar skeer, under Tiden lide den vigtigste Mangel eller og fare i det sletteste Føre 3 Miil hen og 3 Miil hjem for at hente ved Hest den Tønde Korn Vahre, med 1 Riksdalers Bekostning, for hvilken Udgift vi ellers lettere kan have for 10 og flere Tønder paa en Gang hjemført.

Deres Majestæt ville allernaadigst tillige Behage at be-
tragte os fra denne Side: At vi lever her paa Stædet af Sjø-
farten. Vi ere i almindelighed enten Skibs-eiere, Skippere,
Styrmænd eller udi anden lovlig Nærings Vei ved Søen, her
ere og eies til Stædet 10 a 11 store udenrigs farende Skibe
som alle skal forsynes med de fornødne Victualier adskillige
gange om Aaret! De Korn- og Fedevarer hertil aarlig for
Vores Skibe, vores egne og vores Søe-Mandskabs Hushold-
ninger fra Byen hertil maa bringes, ere betragtelige; Meenføre
iblandt nogle faae Dage, ville allene opvække hos os en uud-
sigelig Mangel og Skade.

Fjære Sogn, hvor vores Matroser for det meste opholder sig, kan ei have, og har almindelig ei Hæste til at hente fra Byen deres Nødtørftigheder; at bortkaste 1 rdl. i Skyds-Udgifter til Bønderne for hver Tønde Gods, de skal have, taaler deres Kaar ikke. De med Kone og Børn holder sig til os som deres Redere, Skippere og Forsørgere for deres Underholdning, Vi ere da ofte i dette tilfælde, at maa tage det formedelst Ufremkommelighed os selv beskaarne Stykke Brød eller sidste Skjeppe Korn fra vores egen Mund og give til Deres for ei at se disse Vores uundværlige Tjænere og Søfolk, med Penge tilgode eller i Haanden, forgjæves at klage over Brød Mangel. Endmere, hele Skarer af de om os værende Almues Folk og Strandsiddere er ofte i samme tunge Forfatning. Det skeer og er skeet i denne Vinter, da Føret indtil nu i Slutningen af Januarii er udebleven, at disse har baaret eller kjørt til os deres Producter hvoraf de skulle indløse deres Brød-Korn, og have bedet os i de vemodigste Udtryk at tilvexle os same for Korn, og det paa den same Tid i Vinter,

Da ingen af os selv med Hæste, Baade eller Expresser, kunde i Arendal hos nogen Mand eller for nogen Pris faa en eneste Tønde Malt og ei en Tønde Rug uden hos 2 eller 3, og dette sidste enda ei uden hjælp af Addresser og Bekendtskaber for rene Penge 6 rdl. 24 skilling til 6 rdl. 48 skilling, saa naar den endelig som et Bytte er faaet, og hjemkommer, har det været os en dyr Bagning.

End mere allernaadigste Konge! Denne Mangel og disse Priser have vi og andre vores Medbrødre paa Landet maattet taale under en Tid, da Søen ligesaalidt som Krigsuroligheder havde hindret Hjemførselen, men tvertimod, ladede Korn-Skibe er kommen til Vores Kyster, vil det sælge, og ingen i Arendahl har vildet købe, men hellere med saa megen mere Profit udhøkre deres ladninger, saa disse Brød-Kurver er dragne fra os til andre Hungrige. Vi har seet dem, vi har villet købe og skaffe Vores Tjænere Mættelse, men formedelst Deres Majestæts Forbud ei at købe paa Udhavnene ufortoldede Vare eller drive Land- og Forprang, have vi ikke ladet købe en Kjerne; Same Beskaffenhed med Smør og andre Fede-Varer der til os og vore Skibe er ligesaa uundværlige, behøver vi ei at berøre. Tillad os alle, allerunderdanigst Konge! endvidere at forestille: Fjære Sogn hvortil Grømsstad ligger, er ikke nogen Skov-Bøyg, er ei heller af Naturen begavet med Elve-drag til Arendal eller nogen anden By, formedelst denne Mangel og ei havende overflødige Skov-Producter er dette Sogn ei heller forsynet med mere end 2 Saver, Søfart, Fiskeri, Haandværk og Agerdyrkning oven for Grømsstads Fjelde ere dets almindelige Nærings Tilflugter, følgelig staar det i næsten ingen Handels-Forbindelse med Arendahl eller nogen Bye, hvor Bjælke- og Bordhandel er den fornemste og herskende Negotie, og for Agerdyrkerne i dette Sogn bliver Fornødenhederne faa, naar de reise 2 à 3 Mile efter Førets Beskaffenhed.

Arendal, som foruden dette Sogn har hele Oplandet og saa mange Sogners Handel, mere end de af disse Producter vil og kan bruge, er og bliver da dette Sogn som et Null eller intet for, henseende til fordelten af deres med same havende Negotie, men derimod har det den modsatte Side for Bønderne og Strandsidderne, de faa af de første som kan virke Bjelker og Bord, kan ei som andre Sogner faa samme ved Elvedrag ud, de maa bie til Elve og Fjorde ere lagde (med is) og føret er paa det bedste, og efter at de som nu i Aar fra Augustii, ja, fra April og Mai Maaned have henlagt for-gjæves til Januarii Maaned, og Bordene imidlertid ved Ælde

og Fremslæbning over Land fra det ene færske Vand til det andet, er blevne sorte og fulde af Sand og Grus, maa disse Bønder endda med $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ og hele Dalers Skyds-udgifters Tab paa same mere end de andre Bønder, med Opofrelse af halvanden eller to uundværlige Dage for dem og deres Hæster, sælge disse deres Bord, da de engang ere udkjorte til Kjøbmændene for hvad Pris de vil have samme, ja! end og staa Fare for at faa dem rent vragede og saa godt som intet for dem, uagtet de fra Skuren kunde tælles blandt de aller bedste.

Imidlertid have disse af Skjæbnen hjemsøgte Bønder sat deres ganske Vinter-Haab deri og dertil, de have med Taalmodighed lidt Mangel til deres Forhandling kunde lykkes dem; Strandsidderne, som i dette Sogn ere des flere, har endnu haardere Skjæbne; De have paa ingen Tid af Aaret Varer af Skoven af Betydenhed at kan omsætte med Kjøbmanden, de have endnu mindre Hæste i Meenføre; Naar Fjorden og Elvene tillukker sig for dem, at hente deres Husfornødenheder med; Deres fattige Evne taaler ei heller, at naar det lykkes dem at faa Fødevarer i Arendahl, da at koste 3 Ort eller en Daler paa Tønden bort i Skydsudgifter, Vores Matroser som Dage, ja, Timer undertiden ere vigtige, kan ei opofre et Par Dage for at hente Brød fra Arendahl til deres Hustru, og da disse som ingen Handel i nogen Maade havende med Kjøbstædemanden, Maa have Skillingen bestandig i Haanden saafremt de vil have en eneste Kjerne med sig hjem til en forhungret og talrig Familie, efter at de har reist 4 à 6 Mile, saa ere deres Kaar meget haardere end de førstes og virkelig Medynksomhed værdig i den høie Grad.

Mildeste Lands Fader og Konge!

Det er tungt for os som for de fleste er satte af Forsynet i den Forfatning, ei at mangle Nødtørftighederne naar same kan faaes for en med Livs og Gods ses Risico fortjent Penge, at være udsat for at høre af Arendahls Korn- og Smørhandlere, at de har ikke de begjærte Varer, at vi intet kan faa af det lidet som de har tilbage, er kun for deres Brugs-Bønder, og at de dog vil se paa, om vi tør vove at købe noget paa Udhavnene eller drive Landprang; Vi tier i saa Tilfælde og ærer i allerdybeste Underdanighed den høie Haand der har sat os Skrankerne, men de andre, disse fattige lider haardt ved deres Skjæbners og Manglers Følelse og græder for os.

Lige Beskaffenhed har det med tilgrændsende Landvigs Sogns ene Deel. Tillad os allernaadigste Konge! Endnu en

allernaadigst Forestilling. Deres Majestæts Kongelige allerhøieste Forfædre have betænkt det med Hav, Skjær og Landfjelde omhyldede Nedenæs Lehn med særdeles Privilegier. De have skjænket, og Deres Majestæt har allernaadigst confirmeret Skjænken og Gaven, at Nedenæs Beboere uden Hensigt til Kjøbstæd Handelen maa udføre til Danmark deres Skovproducter, der sælge og omtuske samme, om de vil, for Korn og andre Fødevarer til deres Hus's Fornødenhed. De har allernaadigste Konge! Endvidere under den viseste Betragtning af Norges og især Agdesidens Situation og dets Indbyggerses nødvendig særegne Næringsveie ved Søen til Opmuntring for deres Driftighed, og Landstræknings dermed forbundne Vel, tilladt at vi imod visse Rettigheds Erlæggelse maa bo paa Landet og der eie Skibe, bortfragte eller tilfragte Skibe, Lade vore Skibe ved Toldstæderne, bort sende dem til mange Stæder i Verden, og saaledes gjøre os den muligst beste Fordel af Vores Eventyr eller Reise m. fl. Herligheder som vi erkjender med allerunderdanigst Taknemmelighed; Ligesaa høit som disse Fortrin kan gavne andre Stæder i Landet, og ligesaa lidet som vi have manglet at erlægge til Byene derfor ansvarlig Borger- og Byeskat foruden den allernaadigst befalede Consumption, ligesaa lidet have vi i disse for den norske Søfart mest slette Tider, i Betragtning af hvad vi uden nogen Tab kunde nytte samme, vi have ei saadanne smaa Skibe som farer paa Danmark, ingen Skov til Lasteudskibning, ikke her i Grønstad kan bruge nogen af Landets Specielle Nærings-Grene, vores Situation blandt Skjær og nøgne Klipper er som Arendahls, Vores Næringsveie, saa vidt tilladte, de samme, Vores økonomiske Indredninger kan ikke mere end Byen favoriseres af nogen Lands- eller Bøygdefordele, kun Bye-Navn og Handels-Herligheder adskiller os fra Byerne selv, vi føler deres Byrder og ere ikke tilladt deres Herligheder; Da Arendahl allernaadigst blev skjænket Kjøbstæds Privilegier undt ved Hans Majestæt og saa voris Forfædre Handels Rettigheder, Grønstæds ælde, dets gamle Herligheder, dets for Landet nyttige Vedvarenhed, dets Situation og dermed forbundne naturlige Ubekvemhed til at være andet end et Søe Nærings Stæd, talt for denne Herlighed, men disse vore Forfædre ere uddøde og med dem Herligheden. Ingen af os har turdet kjøbe et Udskibnings Bord, og ei en Tønde Gods her paa Stædet eller Havnen, om endskjønt ingen Afgang i Deres Majestæts Rettigheder derved kan tænkes, da Deres Majestæt holder her paa Stædet en Kongelig Visitør.

Aller naadigste Konge!

Værdige Grønstads Indvaanere den Naade at utkaste Deres til Landsfaderlig Mildhed og Kjærlighed helligede Øine til denne Vores sandfærdige allernaadigste Andragede Forfatning, og tillad at vi kaster os for Deres Trone og beder paa Grund af samme Naade som Deres Majestæts Kongelige Forfædre har skjænket saa mange andre mindre Strand Stæder i Norge, Ja! end og en enkelt her paa Stædet nemlig Frolands Jernværks Eier, at maa her, saavidt muligt, Indkjøbe af ankommende Skibe vores Fornødenheder, og indtage her i Grønstad Vores Ladning uden at være forbunden til for den Aarsags Skyld at gaa med Skibene til Arendahls Told-Stæd, hvorved saa mangen Reise er bleven forsinket og tabt, og at vi maa uden at forse os med Landprang, overlade til Vores Matroser og overhængende Trængende hvad de af Livets Fornødenheder maatte fordre hos os for deres Hyre eller tilladelige Land-Producter. — Hvad denne for Arendahl ringe og uskadelige Naade kunde fordre af Restrictioner i vores Borgerskabs billige og forholdsmæssige Forøgelse, det kan og vil vi ikke undslaa os for, naar vi derom med denne Byes Borgere i Billighed paa begge Sider skal forene os; endnu mindre kan vi have andre Hensigter, end at Deres Majestæts Rettigheder, ja, paa det allerfuldkomneste blive erlagte, og vedkommende Embeds-Mænds Ret uforkrænkedede.

Deres Majestæts her paa Stædet bestandig havende Told-Betjent vil være Deres Majestæts Borgen for, at ikke uværdige Hensigter ere Vores Drivfjedre.

Skjænk os derfor allernaadigste Konge og Landets Fader denne begjerte Liden Rettighed.

Allerunderdanigst

*Anders Bie, Christen Bie, Hans Andersen Bie,
Anders Christensen Bie.*

Vi fire paa egne og Grønstad Skibsredere og Skipperes samtliges Vegne.

Som Concipist efter Begjæring underskriver aller underdanigst

Friderichsen,
Procurator.

Paa egne og med Bønders Vegne i Fjære Sogn erkjender vi Rigtigheden af det som om Vores Bøygd heri er skrevet

og ønsker og beder: at Ansøgningen allerunderdanigst Bøn-
høres, da det for samtlige Bønder vilde blive en ubeskrivelig
Lettelse og Hjælp.

Grøm og Dømmes Moen den 22 Januarii 1790.

Anders Nielsen, Ole Olsen.

Copiens Rigtighed
test. *N. Berg.*

Erklæring.

Dersom Consipisten Procurator Friderichsen ikke hos
Foged Krigs-Rad Dahl, der paa Tønnevold nær ved Grømstad
boede, havde tjent som Fuldmægtig, ofte Reist i mellem Grøm-
stad og Arendal, været Veiens længde og beskaffenhed bekjent,
langt anderledes end han urigtig har beskrevet den; kunde
Ansøgningens mislige og fingerede Grunde undskyldes med
Uvidenhed og forledelse af Supscribenterne, der ligesom deres
Forfædre i mod Loven, Bye-Privilegierne, Kongelige Forord-
ninger og Rescripter har handlet, og nu da de hører der Ven-
tileres Disputte i mellem Øster-Risør Borgere og de uden-Byes
i Lehneth boende Skipperne om de sidstes ulovlige Handel i
mod Kongelige Anordninger, attraar under saa urigtige Fore-
stillinger og Beklagelse som Ansøgningen er Ziret med, at
tilvende sig Frihed og Tilladelse for Eftertiden, til hvad de
forhen hemmelig imod Arendals Byes Privilegier og de Kon-
gelige Rescripter kan have forøvet Arendals Borgere i sin
Handelsret til Fornærmelse. Suplicantene skal ei kunde godt-
gjøre, at nogen fra Grømstad, nogen sinde har været nødsat
at reise Veien over Struebro ved Øyestad til Arendal for
at hente Korn, eller den Vei bragt en Tønde, skjønt Posten
gaar den Vei nesten en Miil op i Landet til Krogs og længere,
end naar den kortere over Hiisserøen eller Elven i mellem
Arendal og Nedenæs Søbod, fra hvilket sidste Stæd man med
Vogn eller Kjærre kan bringe til Grømstad alt hvad behøves,
ligesom tilvands er Veien langt fra af den Længde og besvær-
lighed Supliqven indeholder, den er desuden udpyntet med
saadanne Foregivender, Nød-Trang og Mangel, som aldri
har existeret, og om paakommende, Gud afverge, ville Supli-
canterne ikke være de som saadant kunde afverge, skjønt
Anders og Christen Anderssønner Bie kan have tilvendt sig
hvad Arendals Byes og Hans Majestæts Told Consumptions

afgang, samt Søfart, som Skippere i de for Skibsfarten gyldne Tider Formue uden at erlagt Arendal Bye derfor (som de usandfærdig foregiver) anseelig Borger- og Bye Skatt; de ere ikke Borgere, findes end ikke i udenbyes Skipper-Borger Rullen, eller erlagt til Arendals Bye Skat, Hans Andersen og Anders Christensen haver ei heller her erhvervet Borger Brev, men som Skippere bor i Grømstad fører anelige Skibe paa Rigs Stæder; Ifølge Told-Rullens 1. capt. 24 art. bør de have vundet Borgerskab som Skippere, da de ikke bo i den Bye, hvorfra de have Borgerbrev, men bosatte i Grømstad under Arendals Distrikt ere enhver af disse 2de Skippere ansat ifølge det høie Kongelige Danske Cancellies Resolution at erlegge i Skipperskat aarlig 2 rdl. hvormeget Suplicanterne aarlig har erlagt i Consumption vil Fogdens Consumptions Regnskab udvise, ligesaa Formues Skats Mandtallet for Nedenæs Fogderi hvad disse har angivet sin Formue til, der alt vil udvise at Concipisten har gaaet udenfor det Sande. Veien til Vands regnes for $1\frac{1}{4}$ høiest $1\frac{1}{2}$ Miil, den almindelige Fragt for en Tønde Korn-Vare fra Arendal til Grimstad er 6 Skilling, om Vinteren betales i Høieste for Hæst og Slæde med frem og tilbage i mellem Arendal og Grømstad 3 mark altsaa i høieste blot for Læs fra Arendal til Grømstad som er $1\frac{3}{4}$ Miil Vei $\frac{1}{2}$ Rdl., kan regnes for 12 à 16 Skilling i høieste pr. Tønde.

Det opgivne Antal af Huse og Skibe er ligeledes eutreret over det rette Antal, som Formue-Skatte Antallet over Grømstad vil oplyse.

Fjære Sogn har arbeidsomme Beboere, vel opdyrkede Gaarde til Korn- og Høyavling, er som et Amager til at bringe Føde Varer til Arendal, da det har ubetydeligt Skov-brug ere de villige at bruge deres Hæste til Kjørsel ved alle Leiligheder til Transport af Korn og andre Varer, Ja, reise $\frac{1}{2}$ til hele Miil fra sit Hjem for at faa Kjørsel til Jernværkerne med Malm, altsaa har Grimstad ikke den foregivende Mangel paa Hæste i paakommende Tilfælde, Hidtil har man ei hørt at Suplicanterne har sørget for Fjære Sogns Matrosers Underholdning eller nogen sinde taget fra dem selv det saakaldte knapskaarne Stykke Brød eller sidste Skjæppe Korn fra deres egen Mund og givet deres trængende Søe-Folk; Har Brødet for dem været knapskaaren, kunde liden Hjælp være hos dem at vente, Neppe vilde Skarer af Fattige indfinde sig, hvor der ikke gives uden til de uundværlige Tjenere og Søfolk, som kan erstatte Hjælpen ved Søfart; hvad de melder: at have tiltuxet sig for Korn, er

just Deel af den Negotie de attraar, Næmlig for Bord og Planker med andre Sorter Trævarer og Brændsel til Skibsføring og Udskibning samt igjen at overlade og sælge til de i Nærheden paa Havnen Groos indkommende fremmede Skibe imod derfra igjen at forsyne sig med Korn og andre Varer til deres Skibs-Proviantering og Handel med Almue og Bønderne, ei allene Arendals Byes, men og Hans Majestæts Told og Consumptions Rettigheds store Afgang, Skjæbnen af et slæt Føre har anlediget at Grømstads Skippere, Suplicantene har tilvendt sig Bøndernes Planker og Bord for mindre Pris end de her i Byen er givet, Bord og Planker har altid været her Contant Handel, og i Vinter især i en høi Pris til Bondens Fordel, saa Bønderne har ei som i Supliqven anhøres ladet sine Bord og Planker henligge; men erholdt god og fuldkommen Pris her i Arendal; ja, Arendals Kjøbmænd har end og i Grømstad imodtaget Planker og Bord fra sine medhandlende Bønder og transporteret dem til Vands hid til Arendal, her har ingen Mangel været for Bønderne ei heller for Strandsidderne, Arbeide og Fiskeri har vært godt for Strandsidderne den ganske Vinter, samt og Fjordene aabne til Fiskefangsts Fortjeneste, og fremkomsten i mellem Grømstad og Arendal til Lands som Vands god og aaben; Man provocerer Suplicanterne at bevise at nogen af dem i Vinter med Hæst, Baad eller Expræsse har været i Arendal for at kjøbe Malt eller Rug, og ei kunde erholde samme for contant Betaling, Man tilstaar at Malt i en kort Tid var i 4 Rdl. pr. Tønde, og bedste Rug i høieste Pris 6 Rdl., den ringere Rug for ringere Pris, men ikke dyrere, saa de tilsadte 24 à 48 er over Grændserne, Mangel var her ikke men dyrt i Forhold til Priserne i de andre Kjøbstæder. Dersom Grømstads Beboere med Lehnets Skippere, Skibseiere og Strandsiddere ikke dels paa Fartøiene ved Arendal liggende, dels paa Udhavnene af fremmede indkomne Skibe kjøbte og dels med egne hjembragte Korn og Fødevarer med mere til Fornærmelse for Byens Handel og Hans Majestæts Told og Consumptions Indtrader, ville Arendals Borgere naar de kunde være sikker paa Afsætning til Lehnets Beboere, forsyne sig med saadant Forraad som dertil udfordres, for saa billig Pris sælge dem det som Tidernes Beskaffenhed i Forhold til Indkjøbet tillod, men saalænge Privilegierne ikke Sutineres, Misbrug og utilladelig Handel gaar i Svang finder de sig ikke forpligtede at holde Forraad til Salg under den Pris Tidernes Beskaffenhed anlediger for Grømstads Strandsiddere, hvilke burde erindre sig Forfædrenes dumdristige

Foretagende ved Opløb imod Arendals Borgerskab under ligesaa urigtige Forestillinger som Suplicanternes, hvis paa-beraabte Grømstads Ælde og gamle Herligheder eller saakaldte Nedenæs Privilegier allene bestaar udi hvad Toldforordningen af 1ste Mai 1672 dens Pagina 15, Art. 21des Slutning, de senere Toldforordninger, og især seneste af 26de November 1768 dens 6te Cap. 5 Art. hjemler Nedenæs Lehns Beboere, der bestaar udi at man som Skipper beseiler Danmark og inden-Rigs Stæder uden Borgerskab som ellers er paalagt alle der fører Danske Korn-Skibe paa uden-Rigs Stæder under høistbemeldte Toldforordnings 1 Cap. 24 art. men dog under den Indskrænkning i Henseende til Ladningens Indtagelse og Udlosning og Korn Varens Udsalg som Cap. 6, Art. 6 i Toldforordningen bestemmer, der aldrig er ment eller kan blive Grømstad, hvor der hverken er Ladestæd eller Toldbod. De anfører at ingen af dem har kunnet købe et udskibnings Bord, og ei en Tønde Gods der paa Stædet eller i Havnen, Da Deres Majestæt der paa Stædet har en Kongelig Visitør, den de sige vil være Borgen for deres Hensigtens Drivfjeder; Lutter Uefterretteligheder, den derværende Visitør, som fremdeles er det Frolandske Jern-Værks Producters Udskibning derfra og de til Værkets Fornødenhed bevilgede Korn-Varers Losning, ansat, har tillige Lillesand som i Henseende til Trælasten er det eneste tilladte Lade-Stæd udenfor Toldboden i Christiansands Stifts Østre Distrikt og langt fra kan hindre det Underslæb der i Grømstad og paa Havnene Groos og Hæsnæs begaaes til Hans Majestæts Told og Consumptions Formindskelse og Arendals Handels Undertrykkelse. I selve Kjøbenhavn hvor en mængde Told-Betjenterne haves tilligemed Vagt, bliver ikke Smuglingen hemmet; ei heller paa Toldstæderne som altid er underkastet Told og Consumptions Betjenternes Opsigt, mindre kan disse Suplicanterne forsikre at den i Grømstad værende Toldbetjent skulde være Borgen for deres Handlinger; Naar de ikke her i Byen har tilhandlet sig sine Skibes Proviantering eller de Planker, Bord og Trævarer som de har udredet sine store Skibe med, har man deraf Bevis for at de har handlet imod Byens Privilegier, Rescripterne af 15de og 21de Februar 1771, uden hvilket de neppe af blot Skipper Hyre ville tillagt sig saa megen Velstand, som Anders Andersen og Christen Bie siges at have, da de have forladt Søen og lader deres Skibe føre af Hans Andersen og Anders Christensen Bie. At Hans Majestæt til Frolands Værkets Opkomst har indvilget at dets

Producter fra Grømstad naar de udskibes og de dertil udfordrede Korn Varer lastes for Transportens Lettelse har vist været Arendal, og ville saa meget mindre forøge dens Borger-skabs Tab, Suplicanterne og de flere Grømstads Beboere skulde tillades Handels Friheder der til Skibs Lossing og Ladning mod Arendals Byes Privilegier og Handels Ret, hvorfor Arendals Kjøbmænd fornøden Byeskat og alle Byeborgere aarlig maa betale til Christiansand 750 Rdl. Byen vilde derved undertrykkes, Hans Majestæt tabe anselig i sine Told og Consumption's Intrader, og den ordentlige Handel forstyrres, Hans Majestæts Lov og Privilegier og allernaadigste Rescripter og Anordninger tilsidesættes og overtrædes for disse egennyttige private Fordele der bor beleilig til at drive Smugle- og ulovlig Handel paa de i nærheden værende Udhavne udenfor Toldboden og uden Opsigt af Toldbetjente; Hvorfor man allerunderdanigst forventer at der intet Reflecteres paa Suplicanternes Ansøgning der er blotte for Sandhed, da Anders Nielsen og Ole Olsen Grøms Paategning hverken har Fidem eller kan ansees for andet end Hengivenhed til at overtræde de Kongelige Anordninger og ligesom de Gamle Grømstads Beboere og Strandsiddere sætte sig imod Kongelige Anordninger, hvis Overholdelse og Efterlevelse man underdanigst begjærer maatte betydes Suplikanterne til lagttagelse for Eftertiden under lovbefalet Ansvar.

Arendal d. 22 Marty 1790.

*Collet Dedekam. L. Aschielssen. Erich Thomle. R. Lassen.
Mogens Grooss. S. Herlofsen. Hans Herlofsen.*

* * *

Da jeg ser at de to erklæringer henholdsvis 8de og 25de januar 1791 ogsaa savnes, og da de hører med til Grimstads historie før det blev ladested, skal jeg ogsaa anføre dem:

Pro Memoria!

Indvaanerne i Grømstad i Nedenæs Lehn have, her indkommet den 20de Januarii f. A., søgt om at maatte kjøbe af ankommende Skibe deres Livs Fornødenheder til, for den Aarsags Skyld, at gaa med Skibene til Arendals Toldsted, hvorledes mange Reiser for dem forsinks og tabs, og endvidere at de maatte til deres Matroser og Trængende overlade hvad disse af Livets Fornødenheder maatte faa hos Dem.

De for Ansøgningen opgivne Grunde ere vel modsagte af Arendals Byes Repræsentanter med deres Byefoged. Men de Nedenæs Lehns Beboere ved Toldforordningens 6te Capitel, 5te Art. er tilladt udi deres Skibe at indtage og til Danmark afsende norsk Træløst samt andre Landets Vahrer, og igjen fra Danmark at hjembringe de der faldende Vahrer, mod forud at angive sig ved Toldstæderne, saa, naar denne Frihed blev udstrakt derhen, at deres Skibes lossen og ladden, maatte efter at angivelsen var gjort ved Toldstædet, saa under behørigt Opsyn af den i Grømstad ansatte Toldbetjent som da for Rigtigheden af det indtagne eller udlossede skulde meddele Attest paa Angivelsen, hvilken da produceres paa Arendals Toldbod, formener man, at saadant ville være tilstrækkeligt til at forekomme Mangel og dyr-Tid paa Levnets Midler for Indvaanerne i Grømstad. Imidlertid forinden videre herved foretages, skulde man hos Hr. Kammerherren have fornummet om benævnte Indvaanere med saadan Frihed kunde være tjent, og om de derfor skulle erlægge nogen Avgift til Arendals Bye.

Vestindisk-Guinæisk Rente og General Toldkammer
den 8de Januarii 1791.

Til
Hr. Kammerherre og Stiftsamtmand
Levetzow i Christiansand.

* * *

Gjenpart af Stiftets Skrivelse til General-Told-Kammeret
Dat. 25de Januarii 1791.

Ved at forhøre hos Borgerne i Grømstad om de med saadan Frihed vare tilfredse som det høye Collegi i Skrivelse af 8de d. M. lover at forunde dem, har jeg erholdt deres indelagte Svar, hvoraf behagelig vil erfares, at de nok attraar de ansøgte Punkter bønhoerte og anser de nu tiltænkte ikke for stort mere end hvad Nedenæs Privilegierne og Told Rullen allerede have tilladt, og da jeg er enig med dem, at Stædet og dets Skibsfarfs Beskaffenhed med mangfoldige dertil hørende Menneskers Proviantering gjør det allerunderdanigst Ansøgte uomtvistelig nødvendig, naar ikke urimelig dyr Tid, og fattelse paa Levnets Midler skal kunne ødelegge saavel Grømstad som mange omkringboende der sammesteds have deres eneste Ophold, samt være et beleiligt liggende Sted

ganske hinderlig i dets Opkomst. — Saa vover jeg ærbødigst at anbefale det ansøgte.

Jeg formener ogsaa at den i hoslagte Skrivelse tilbudne Afgift til Arendals Bye er tilstrækkelig, dog tror jeg, naar ellers deres Ansøgning blev uindskrænket bevilget, at den hidtil udredede Borgerskat for dem som ere Skippere ogsaa fremdeles disse 100 Rdl.s Avgift uagtet burde udredes; hvilket jeg saaledes har den Ære at tilstille.

* * *

For de to sidste skrivelser vedkommende er deres afskrift ikke bekræftet. Men der er ingen grund til at tvile paa at de stemmer med de originale. „Erklæringen“ fra Arendal er ganske vist conciperet af Tolder Procurator R. Lassen her fra Arendal.

S. O.

«*Grimstad Bys Historie*»

bør enhver Grimstadmann og Grimstadvenn eie. Boken, som utkom i 1927, er et verk på 786 sider i stort kvartformat, trykt på fint papir, og med 396 illustrasjoner. Blandt bildene finnes 251 portretter, et stort detaljkart fra 1781 og et litografi av byen.

Boken kan bestilles hos bokhandlerne eller ved direkte henvendelse til Grimstad Bymuseum.

Pris innb. med rygg og hjørner av skinn kr. 20,00, heftet kr. 15,00 — fritt tilsendt.

Selskapets livsvarige medlemmer.

Nye livsvarige medlemmer, som innsender kontingent med minst kr. 50,00 (én gang for alle), får sig fritt tilsendt alle Selskapets hittil utkomne skrifter, og nye etterhvert som de utkommer.

Tegn Dem som medlem.

Byselskapets medlemskrifter.

Medlemsskriftene er tilsalg hos byens bokhandlere. De kan også fås ved henvendelse til redaktøren, lektor H. Terland. Prisen er nu nedsatt til kr. 0,50.

Møllers Hotell

GRIMSTAD

Byens eldste 1ste klasses hotell.
Lyse værelser. Godt kjøkken. Øl- og vinrett.

Innehaver: *Fru B. Christoffersen.*

Telefon 59.

CENTRAL HOTELL

1ste klasses kjøkken. — Øl- og vinrett.

Have og veranda mot sjøen.

Stor parkeringsplass.

Bilgarasje.

Innehaver: *Anna Berg.*

TORVKAFEEN

Grimstad

Innehaver: **H. Hansen.**

Pene værelser -- Utmerket kjøkken.

Billig og godt.

Grømstadposten

Grimstad.

Bladet i vekst.

Kristen Mørland

Telefon 32.

**Manufaktur
og damekonfeksjon.**

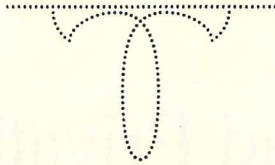
G. GUNDERSEN ^{A/s}

**Manufaktur og Utstyersforretning.
Dame- og Herrekonfeksjon.**

GRIMSTADS SPAREBANK

OPRETTET 1841

Alle almindelige bankforretninger.

Laura Rejersens Eftf.

Mathias P. Molland

anbefaler Malerverer i prima Kvaliteter. Lager av Bygningsartikler.
Utsalg fra Ulefoss Jernværk av Komfyrer, Ovne og annet Støpegods.
Lager av Stål, Stangjern og Jernplater.

Gjødningsstoffe. Frøforretning. Cykler og Cyklringer.

Byens eldste Forretning i Byens eldste Hus.

Alltid godt Utvalg til rimelige Priser hos

Laura Rejersens Eftf.

Mathias P. Molland.

Telefon 112.

Grefstads Jernvarehandel A/s

Jernvarer. — Verktøi. — Kjøkkenutstyr
Malerverer. Vann-, Vask- og Kloakrør.

Eneforhandler for Grimstad og Omegn for Støpegods fra
Kværner, Hamar og Aadals Støperier.

TELEFONER:

Ekspedisjonen 79

Bankchefen 123

Grimstad Privatbank A/S

— Oprettet 1926 —

Ekspedisjonstid: 10-2.

GULLIKSENS EFTF.

Telefon nr. 68. — Grimstad.

Bok- og Papirhandel.

Nikkelvarer, krystall, glass, porselæn, keramikk, fotografi- og amatøralbum, damevesker, lommebøker, skrivemapper, musikk- og dokumentmapper. Leketøi, kortevare, speil, rammer. Billeder innrammes. Tapeter i stort utvalg.

KR. GUNDERSEN

Bok-, Papir- og Kortevarerforretning.

Fotografiske artikler. Musikalier m. m.

Telefon nr. 77.

Telefon nr. 77.

Grimstad Meieribolag.

— Oprettet 1883 —

Anbefaler melk og fløte,
smør og flere sorter ost.

Anderssons Skredderforretning

Etablert 1877

Grimstad.

Sørlandets største udvalg av
stoffer og forsaker

i beste kvaliteter og fineste mønstre.

1ste klasses arbeide.

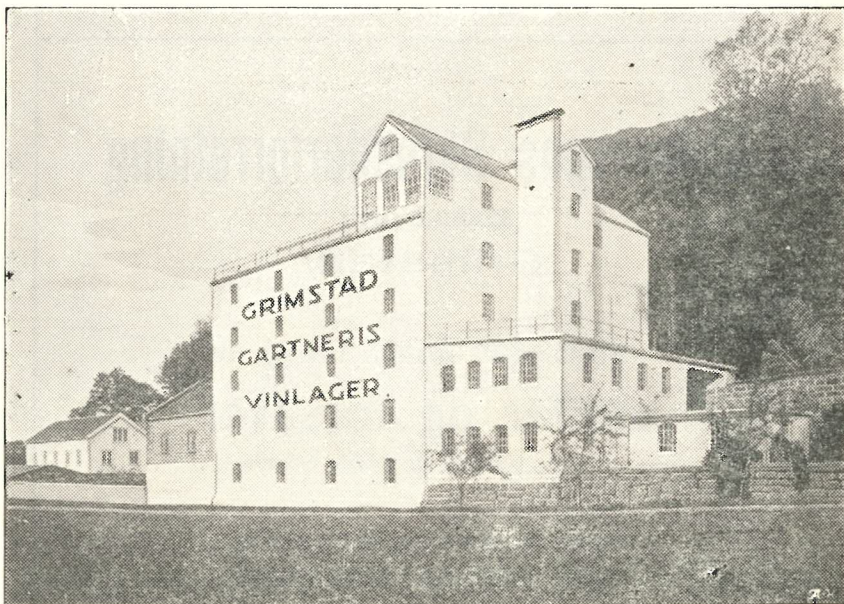
God pasning garanteres.

Grimstad Gartneris Fruktvine.

FUHRs Ekstra - 19 0/0 -	koster nu	kr. 2,75	pr.	1/1 fl.
FUHRs hete Fruktvin	” ” ”	2,25	”	1/1 ”
FUHRs Vermouth	” ” ”	2,25	”	1/1 ”
FUHRs Rabarbervin	” ” ”	2,25	”	1/1 ”
FUHRs Sekt	” ” ”	4,50	”	1/1 ”

Ved salg av 12 1/1 fl. innrømmes 10 0/0 rabatt
« « « 50 1/1 « « 15 0/0 «
« « « 100 1/1 « « 20 0/0 «

Partiene må uttas med én gang og leveres på ett sted, men kan bestå av både Rabarbervin, Vermouth og Fruktvin. Fruktvin sendes ved kjøp av minst 12 1/1 fl. fraktfritt til nærmeste direkte dampskibsstoppested eller jernbanestasjon.

Her lagres over 1 million liter.

